پښتو

دریمه برخه

لیکوال: محمد رحیم درانی

Download From; Aghalibrary.com

د بخښونکي او مهربان خداي په نامه

حمد

همه واړه په تسبیح د دهٔ مشغول دي
که ملک دے که پیرے دے که انسان دے

هر ماهي یې په دریاب کښې حمد وایي
هر مارغه یې په چمن کښې ثنا خوان دے

حد پایان یې هیڅ سړي موندلے نه دے
معرفت یې هسې بحر بې پایان دے

نه یې مثل نه یې مثال نه یې مکان شته
دي بې مثله بې مثاله بې مکان دے

پاک یې وګڼه بې شکه بې ګومانه
له هغه چې د چا شک د چا ګومان دے

نهٔ یې څوک په سترګو ویني نه لیدې شي
او بې چونه بې چګونه نمایان دے

نوي ټکي:

همه واړه: همه دهٔ: این (اشاره برای نزدیک و ذي روح) پیرے: جن دریاب: دریا مارغه: پرنده
منوندل: پیدا کردن هسې: بې فایده/ مفت/ شان/لکه ګومان: ظن/ شک ویني: میبیند (لیدل)

مشق

۱. د دې نظم نثر ولیکئ

۲. د لاندنیو ټکو څخه جملې جوړې کړئ:

دهٔ، همه، واړه، پیرے، دریاب، مارغه، ویني، ګومان، هسې، منوندل

۳. د لاندنیو ټکو متضاد ولیکئ.

تور	ورځ	لنډ	ماښام	نوې	خندل

افغانستان

افغانستان زمونږ خوږ اسلامي هیواد دے. ګران افغانستان ښکلي باغونه او رنګارنګ میوې لري. زمونږ هیواد هسک او جګ غرونه لري. لوي لوي سیندونه او ارزښتمن کانونه هم لري. مونږ ټول د خپل هیواد بچیان یو. خپله خاوره او وطن رابانديې ګران دے، او پر مونږ د مور په څېر حق لري.

مونږ خپل هیواد تل خپلواک ساتو او د ابادۍ او ودانۍ په لاره کښې یې زیار باسو.

نوي ټکي:

هیواد: کشور هسک/جګ: لوړ سیندونه: دریابونه/دریاها ارزښتمن: باارزش کانونه: ذخائر
څېر: مثل خپلواک: خودمختار وداني: ابادي.

Download From; Aghalibrary.com

گرامر:

نږدې ماضي: (در فارسی مثل کرده است، خورده است و...) د ټولو مصدرونو څخه د شپږو کومکي فعلونو په مرسته جوړېږي چې عبارت دي له: یم، یو، یې، یئ، دے، دي، ده، دي. (۱) (د لام والا، ول والا او یدل والا مصدورنو څخه په پای کښې د شپږو کومکي فعلونو په ورزیاتولو څخه جوړېږي. لکه:

مفرد متکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفرد مذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
تللې یم	تللي یوو	تللې یې	تللي یئ	تللې دے	تللي دي	تللې ده	تللي دي
لاړ یم	لاړ یوو	لاړ یې	لاړ یئ	لاړ دے	لاړ دي	لاړه ده	لاړې دي

(۲) د "ول" او "کول وال" مصدرونو کښې تر فعلي صفت وروسته کومکي فعلونه راوړل کیږي، لکه:

مفرد متکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفرد مذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ویښ کړې یم	ویښ کړي یوو	ویښ کړې یې	ویښ کړي یئ	ویښ کړې دے	ویښ کړي دي	ویښه کړې ده	ویښې کړې دي
مرا بیدار کرده است	ما را بیدار کرده است	تو را بیدار کرده است	شما را بیدار کرده است	او را بیدار کرده است	انها را بیدار کرده است	او را بیدار کرده است	انها را بیدار کرده است

(۳) یدل والا مصدرونو څخه د شول د فعل صفت وروسته کومکي فعلونه راوړل کیږي. لکه:

مفرد متکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفرد مذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ویښ شوې یم	ویښ شوي یوو	ویښ شوې یې	ویښ شوي یئ	ویښ شوې دے	ویښ شوي دي	ویښه شوې ده	ویښې شوې دي

(۴) له حکمي متعدي مصدورونه څخه له فعلي صفت څخه د نارینه جمع (جمع مذکر) په بڼه جوړیږي لکه: خندل

مفرد متکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفرد مذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ما خندلي دي	مونږ خندلي دي	تا خندلي دي	تاسو خندلي دي	هغه خندلي دي	هغوي خندلي دي	هغې خندلي دي	هغوي خندلي دي
ما ژړلي دي	مونږ ژړلي دي	تا ژړلي دي	تاسو ژړلي دي	هغه ژړلي دي	هغوي ژړلي دي	هغې ژړلي دي	هغوي ژړلي دي

مشق

۱. د خپل هیواد په هکله پینځه جملې ولیکئ

۲. له لاندنیو ټکو او ترکیبونو څخه جملې جوړې کړئ

هیواد، ارزښتمن، خپلواک، خپل وطن، سیندونه، ښکلي باغونه، خپله خاوره، په خبر

۳. د لاندنیو جملو فعلونو ته په پام سره په پښتو کښې ژباړه وکړئ

Download From; Aghalibrary.com

۱. کشور ما افغانستان یک کشور خودمختار است. ۲. تو به دنبال او خیلی گریه کرده اید. ۳. تو خیلی میخندیدید. ۴. تو از خواب بیدار شده اید. ۵. دو سال قبل من به کشور خورم رفته ام. ۶. ګل مخۍ پارسال به کابل رفته است. ۷. ایا تو به کشور خود رفته اید. ۸. او درکنار دریا نشست تو نشسته اید و من هم می نشینم. ۹. من غذا می خورم زیرا که تو خورده اید. ۱۰. او برای من، قابل عزت و باارزش است.

ساعت څه وایي

واوره څه وایي ټک ټک د هر ساعت — که هوښیار یې اوسه ویښ په لیاقت
وویریږه لـه لټۍ او بیکارۍ — له سبقه غفلت مه کړه یو ګړۍ
کوچنۍ ستنه د ساعت په کرارۍ — پـه خوږه ژبـه ښـه لاره درښیي
وایي واوره چې شو تېر هغه شو هېر — هوښیار نه ګرځي په تېرو پسې ډېر
ځان کړه ما غوندې توانا او خواري کښ — شپـه او ورځ کوه سبا ته دې کوښښ
کهالي به دې په خوب کړي سترګې پټې — درتـه وبـه تـړي هـره لار د ګټې
د هر چا ژوند دے تړلے پـه سبا — چې سبا لري ژوندې دے په رښتیا
څوک چې نه خوري نن د بلې ورځې غم — قبلوي بـه دوي سبا د بـل ستم

نوي ټکي:

واوره: بشنو(اوریدل) اوسه: (اوسیدل) باش ویښ: بیدار وویریږه: بترس لټۍ: کاهلی سبق: درس کوچنۍ: کوچک کراري: ارامش هېر: فراموش غوندې: مثل ستنه: ستون/عقربه/سوزن خواري کښ: زحمت کش کهالي: کاهلی پټول: پوشاندن تړل: بستن رښتیا: راست.

ګرایمر:

لرې ماضي: (در فارسی مثل کرده بود، خورده بود و...) د ټولو مصدرونو څخه د اوو کومکي فعلونو په مرسته جوړېږي چې عبارت دي له: (وم، وو، وې، وئ، ؤ، وو، وه، وې)

۱. (د لام والا، ول والا او یدل والا مصدورنو څخه په پای کښې د اوو کومکي فعلونو په ورزیاتولو څخه جوړېږي. لکه:

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
تللې وم	تللي وو	تللې وې	تللي وئ	تللې ؤ	تللي وو	تللې وه	تللي وې
لاړ وم	لاړ وو	لاړ وې	لاړ وئ	لاړ ؤ	لاړ وو	لاړه وه	لاړې وې
راغلې وم	راغلي وو	راغلې وې	راغلي وئ	راغلې ؤ	راغلي وو	راغلې وه	راغلې وې

(۲) د "ول" او "کول وال" مصدرونو کښې تر فعلي صفت وروسته کومکي فعلونه راوړل کیږي، لکه:

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ویښ کړېوم	ویښ کړيوو	ویښ کړېوې	ویښ کړيوئ	ویښ کړېؤ	ویښ کړيوو	ویښه کړېوه	ویښې کړېوې
موړ کړېوم	ماړۀ کړيوو	موړ کړېوې	ماړۀ کړيوئ	موړ کړېؤ	ماړه کړيوو	مړه کړېوه	مړې کړېوې
پخلا کړېوم	پخلا کړيوو	پخلا کړېوې	پخلا کړيوئ	پخلا کړېؤ	پخلا کړيوو	پخلا کړېوه	پخلا کړېوې
مرا سیر کرده بود	ما را سیر کرده بود	تو را سیر کرده بود	شما را سیر کرده بود	او را سیر کرده بود	انها را سیر کرده بود	او را سیر کرده بود	انها را سیر کرده بود

(۳) یدل والا مصدرونو څخه د شول د فعل صفت وروسته کومکي فعلونه راوړل کیږي. لکه:

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ویښ شوې وم	ویښ شوي وو	ویښ شوې وې	ویښ شوي وئ	ویښ شوې ؤ	ویښ شوي وو	ویښه شوې وه	ویښې شوې وې
ستړې شوې وم	ستړي شوي وو	ستړې شوې وې	ستړي شوي وئ	ستړې شوې ؤ	ستړي شوي وو	ستړې شوې وه	ستړې شوې وې
خسته شده بودم	خسته شده بودیم	خسته شده بودي	خسته شده بودید	خسته شده بود	خسته شده بودند	خسته شده بود	خسته شده بودند

(۴) له حکمي متعدي مصدورونه څخه له فعلي صفت وروسته د نارینه جمع (جمع مذکر) په بڼه جوړیږي لکه:

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ما خندلي وو	مونږ خندلي وو	تا خندلي وو	تاسو خندلي وو	هغه خندلي وو	هغوي خندلي وو	هغې خندلي وو	هغوي خندلي وو
ما ژړلي وو	مونږ ژړلي وو	تا ژړلي وو	تاسو ژړلي وو	هغه ژړلي وو	هغوي ژړلي وو	هغې ژړلي وو	هغوي ژړلي وو

یادابنت:

۱. د لرې ماضي او نږدې ماضي د منفي جوړولو لپاره د " نه" ادات له فعلي صفت څخه وروسته استعمالیږي لکه: راغلې نه یم، راغلې نه وم، خندلي نه دي، خندلي نه وو، ستړې شوې نه یم، ستړې شوې نه وو، موړ کړې نه وم، موړ کړې نه یم او نور....

۲. کله کله د تاکید لپاره (نه وم) یا (نه یم) له فعلي صفت څخه د مخه استعمالیږي لکه: نه یم راغلې، نه وم راغلې، نه وم تللې، نه یم تللې، ما نه وو خندلي، ما نه دي خندلي، ما کار نه ؤ کړې، ما کار نه دے کړے. تۀ ستړې نه وې شوې، زۀ ستړې نه یم شوې، کله کله هم په دې بڼه یې منفي هم استعمالیدې شي بې له دې چې څه تاکید پکښې وي. خو دا لهجې او ویلو پورې اړه لري.

مشق

۱. د پورتني نظم نثر وليکئ
۲. د لاندنيو جملو ژباړه وکړئ
۱. دوست شما چه مى گويد. ۲. انها روز پنجشنبه به كربلا رفته بودند. ۳. من خيلى خسته شده ام. ۴. او به من گفت تو خيلى زحمت كش هستي. ۵. من اهل افغانستان هستم ولې در پشاور زندگي مى كنم. ۶. ما صبح بيدار شده بوديم. ۷. تو در ماه شعبان خيلى خنديده بوديد. ۸. من هفت سال پيش از اينجا رفته ام. ۹. ما تو را فراموش كرده ايم. ۱۰. من هميشه كشور خود را مثل مادر خود ميدانم.
۴. د لاندنيو مثالونو په مرسته خالي ځايونه ډک کړئ
که کوچنۍ ستنه په دوه وي او لويه ستنه په درې وي نو پاؤ باندې دوه بجے دي.
که کوچنۍ ستنه څلور او پينځه تر مينځ وي او لويه ستنه په شپږ وي نو څلور نيمې بجے دي.
که کوچنۍ ستنه شپږو ته نږدې وي او لويه ستنه په نهه وي نو پاؤ کم شپږ بجے دي.
که کوچنۍ ستنه په دولس وي او لويه ستنه په دوه وي نو لس لپاسه دولس بجے دي.
که کوچنۍ ستنه په درې وي او لويه ستنه هم په درې وي نو.................................... بجے دي.
که کوچنۍ ستنه د درې او څلور تر مينځ وي او لويه ستنه په شپږ وي نو.................... بجے دي.
که کوچنۍ ستنه نهو ته نږدې وي او لويه ستنه په نهه وي نو................................ بجے دي.
که کوچنۍ ستنه په لس وي او لويه ستنه په يو وي نو .... بجے دي.
که کوچنۍ ستنه لسو ته نږدې وي او لويه ستنه په اتۀ وي نو .... بجے دي.

خپلواکي

خپلواکي د خداي لوي نعمت دے.

انسانان د خپلواکۍ سره مينه لري، حيوانات او مرغان هم خپلواکي خوښوي. څوک چې د بل خپلواکي اخلي هغه خپله خپلواکي هم له لاسه ورکوي.

وايي چې يوه ورځ يو ښکاري په غرنۍ سيمه وربرابر شو ګوري چې يو زمرے د غره په سر ويده دے، ښکاره په زمري د ټوپک وکړ زمرے ولګيده او زخمي شو خو ښکاري په زړورتيا د زمري کور ته ورغے فکر يې کاوه چې زمرے مړ دے، زخمي (ژوبل شوي) زمري ټوپ کړ، ښکاري چې ډېر ښکار يې کړې ؤ او نورې ګولۍ ورسره نه وې، ځاي نه يې دفاع ونۀ کړې شوه، د زمري په خوله ټوټې ټوټې شو.

له دې درس څخه دا نتيجه اخيستل کيږي چې چا ته خپله خپلواکي ګرانه وي د نورو خپلواکۍ ته په درنه سترګه ګوري. مونږ بايد د نورو انسانانو بلکه د ځناور د خپلواکۍ خيال وساتو، مارغان په پينجرو کښې بند نه کړو ځکه چې دا ښه کار نه دے. او بيا د انسانانو خپلواکي اخستل خو لا زياته بده خبره ده او د دنيا هيڅ يو مذهب هم د دې کار اجازه نه ورکوي. هر څوک چې د بل خپلواکي اخلي خپله خپلواکي هم له لاسه ورکوي په دې هکله خوشحال خان بابا فرمايي:

کوهې مۀ کنه د بل سړي په لار کښې
چېرې ستا به د کوهي په غاړه لار شي

نوي ټکي:

اخلي: (اخستل) میگیرد   ورکوي: میدهد   ښکاري: شکاري   غرنۍ سیمه: منطقه کوهي
وربرابر شو: به ان طرف راه افتاد   ګوري: میبیند(کتل)   زمرے: شیر   ویده: خوابیده   ټوپک: تفنګ
ولګید: (تیرخورد) لګیدل: خوردن   زړورتیا: شجاعت   ګولۍ:فشنګ(چیزګرد)   ټوټې ټوټې: قطقه قطعه
کوهې: چاه   مه کنه: نکنید   چیرې: کجا/ګاهي   غاړه: کنار

مشق

۱. د لاندنیو پوښتونو ځوابونه ولیکئ

الف: خپلواکي څه ته وايي؟

ب: ښکاري ولې ټوټې ټوټې شو؟

ج: ولې باید د بل د خپلواکۍ خیال وساتو؟

د: د خوشحال خان بابا د دې شعر مطلب څه دے؟

۲. له لاندنیو ټکو څخه جملې جوړې کړئ

اخستل، ورکول، ښکاري، سیمه، کتل، زمرے، ګولۍ، زړورتیا، کوهې، کنل، غاړه

۳. د لاندنیو ټکو مترادف ولیکئ او جملې ترې جوړې کړئ

ښکلې	ابادي	هسک	لټې	ازادي	مثل	ګومان	زخمي	چیرې

ګرایمر:

د حال فعل د استمرار او نه استمرار له مخې په درې ډوله دے:

(۱) جاري حال یا استمراري: هغه دے چې په حال زمانه کښې یو کار په پرله پسې او دوامداره توګه څرګند کړي:
لکه زلمې لیک لیکي، زهٔ کار کوم، دې ډوډۍ خوري

(۲) مطلق حال (مضارع) یا شرطي: په حال زمانه کښې د یو کار په کیدلو او امکان په مطلقه توګه (د استمرار له قیده پرته) دلالت وکړي شرطي حال د زیاتو مطالبو لکه د "هیلې، پوښتنې، تاکید، احتمال، شک، شرط، او د نورو د څرګندولو لپاره استعمالیږي لکه: کاشکې یو لیک ولیکي، لیک درته ولیکم؟ باید لیک ولیکې، ګوندې راشي، که خط ولیکې ښه به وي.

(۳) امکاني حال: چې په حاضره زمانه کښې د یو کار په قدرت او امکان دلالت کوي، لکه: زهٔ کار کولې شم، دې خط لیکے شي.

جاري حال (استمراري)

له بیله بیلو فعلونو څخه په بیلا بیلو بڼو جوړیږي په دې کښې ځینې قانوني تغییر منوونکي مصدرونه دي او ځنې غیر قانوني تغییر منوونکي مصدرونه دي او ځیني تغییر نه منوونکي مصدرونه دي چې له بیانولو یې ډډه کوو، یوازې ځینې مثالونه یې بیانوو چې هم د دې په څېر دي چې ځینې وړاندې کوو:

۱. له تغيير نه منونکي فعلونو څخه (چې ټول متعدي دي) داسې جوړېږي چې د لام له حذفولو وروسته متصل فعلي ضميرونه راوړلې شي چې ټول تقريبا ۹۰ مصدرونه دي لکه: منل منم، پالل پالم، ويشل ويشم او نور

۲. په دې مصدرونو کښې د "لامونو" له حذفولو وروسته "ت" په "ځ" بدلېږي:

راتلل	تلل	درتلل	بوتلل	ننوتل	الوتل	جاروتل
امدن	رفتن	امدن	بردن	داخل شدن	پرواز کردن	برگرداندن
راځي	ځي	درځي	بوځي	ننوځي	الوځي	جاروځي

پورې وتل	لاندې وتل	وتل	تېر وتل	خطا وتل	پرې وتل	تر غاړې وتل
ان طرف رفتن	مشغول شدن	بيرون شدن	اشتباه کردن	خطا کردن	افتادن	هم بغل شدن
پورې وځي	لاندې وځي	وځي	تېر وځي	خطا وځي	پرې وځي	ترغاړې وځي

او داسې نور مثالونه چې داسې صرف کېږي: زۀ ځم، ته ځې، هغه ځي او نور....

۳. هغه مصدرونه چې په "ايستل" يا "ويستل" پاې ته رسېدلي وي د حال فعل د جوړښت لپاره د "ايستل" پر ځاي "باسل" راوړل کېږي او د لام حذفولو وروسته په پاې کښې متصل ضميرونو يو ځاي کېږي. لکه: تېر ايستل تېرباسم، ننه ايستل ننه باسم، ويستل وباسم او نور.....

۴. هغه مصدرونه چې د مصدري لام له مخه يې "ست" يا "شت" وي د ست يا شت له حذفولو وروسته متصل ضميرونه يوځاي کېږي (بې له دې چې لام يې حذف شي) او که د مصدري لام له مخه يې "است" وي نو د "است" او مصدري لام تر حذفولو وروسته متصل ضميرونه راوړل کېږي لکه لاندني مثالونه:

لوستل	ويشتل	کښيناستل	راوستل	اخيستل	ځملاستل	راخيستل
خواندن	زدن(با تير...)	نشستن	اوردن	خريدن/گرفتن	دراز کشيدن	برداشتن
لولي	ولي	کښيني	راولي	اخلي	ځملي	راخلي

۵. له حکمي متعدي مصدرونو څخه داسې جوړېږي چې په ټولو صيغو کښې د مصدري لام تر حذفولو وروسته، تر لومړي ټکي وروسته يو الف زياتېږي او په پاې کښې متصل فعلي ضميرونه راوړل کېږي لکه خندل = خاندم

مصدرونه	خندل	ژړل	زنګل	لمبل	ويل	غپل
زه	خاندم	ژاړم	زانګم	لامبل	وايم	غاپم
مونږ	خاندو	ژاړو	زانګو	لامبو	وايو	غاپو
ته	خاندې	ژاړې	زانګې	لامبې	وايې	غاپې
تاسو	خاندئ	ژاړئ	زانګئ	لامبئ	وايئ	غاپئ
هغه/هغوي	خاندي	ژاړي	زانګي	لامبي	وايي	غاپي

۶. او ځينې داسې دي چې څه قاعده او قانون نه لري چې ځينې (مشهور) يې په لاندې توګه دي:

مصدرونه	کتل	ليدل	وژل	موندل	نښتل	ختل
ژباړه	ديدن/نگاه کردن	ديدن/نگاه کردن	کشتن	يافتن	دعوى کردن/چسپيدن	بالا رفتن
حال	ګورم	وينم	وژنم	مومم	نښلم	خيژم

پاکي

سلیم چې یو تکړه او پوه زده کوونکې ؤ، خپلو ټولګیوالو به یې ډېر درناوې کاوۀ. ځکه دې د خپل ټولګي اول نومره هم ؤ. که څۀ هم سلیم له یوې بزګرې کورنۍ څخه ؤ خو دۀ د نظافت سره ډېره مینه درلوده. تل به یې خپل زاړه کالي ډېر پاک ساتل، مخکښې له دې چې سهار ښوونځي ته لاړ شي، دۀ به خپل لاسونه او غاښونه پاک ومینځل. بیابه یې خپل بوټونه رنګ کړل او ښوونځي ته به روان شو. یوه ورځ په ټولګي کښې ښوونکي ورته وویل: "سلیم جانه! ته ډېر لایق او هوښیار هلک یې، ځکه ستا نظافت زما ډېر خوښ شو".

سلیم ورته وویل: "هو! روغتیا او سلامتي په پاکوالي کښې ده. هر څومره چې د انسان نظافت ښه وي هغومره یې صحت ښه وي. که د انسان صحت ښه نه وي، نه شي کولای چې د خپل ژوندانه کارونه په ښه توګه پرمخ بوځي. نو مونږ زده کوونکیو ته لازمه ده چې خپلې روغتیا ته پوره پاملرنه وکړو. له خاورو، خځلو او چټلیو څخه ځان وژغورو اومې میوې او خراب خواړه ونه خورو چې بدن مو روغ او صحت مو جوړ وي. ښه ژوند په روغتیا کښې پروت دے خو زمونږ ځینې ټولګیوال ډېر بې پروا دي ناپاکې میوې خوري چې ټول د انسان صحت ته ضرر رسوي او په ناروغۍ اخته کیږي، ځینې زده کوونکي شته چې خپلو کالیو، د سر ویښتو او نوکونو ته هیڅ پاملرنه نه کوي، چې دا د دوي د تنبلۍ غټه نښه ده ځکه ښه زده کوونکي تل خپل غاښونه، مخ، لاسونه او ځان پاک مینځي او په اونۍ کښې یو وار خپل نوکونه پرېکوي چې دا ټول له یوې خوا د انسان نظافت او پاکوالي ته او له بلې خوا روغتیا ته پوره ګټه رسوي.

ښه زده کوونکي هغه څوک دي خپلې روغتیا او نظافت ته پوره پاملرنه کوي، روغتیا د انسان د برۍ یوه برخه او ناروغي د انسان د ناکامۍ سبب ګرځي. راځئ چې خپل پاکوالې، نظافت او روغتیا په رښتینې توګه وساتو. چې په ناروغو اخته نه شو.

(د شپږم ټولګي یو لوست)

نوي ټکي:

تکړه: توانا درلودل: لرل روان شو: راه افتاد(روانیدل) څومره: چقدر هغومره: همانقدر
پرمخ بوتلل: جلو بردن (پرمختګ: ترقي) خځله: آشغال چټلي: ناپاک،سخا ،ګنده، پلیت،خیرن ککړ و...
ژغورل: ساتل اوم: ناپخته/ نه رسیده پروت: ماندن اخته: مشغول نوک: ناخن پریکول: بریدن
بري: موفقیت توګه: طور

یاداښتونه:

۱. که فاعل او مفعول دواړه څرګند نومونه وي یا فاعل ځانله خپلواکه ضمیر وي نو په دغه صورت کښې فاعل د مفعول څخه د مخه راځي لکه: سلیم حمید وواهه، ما حمید ته ډوډۍ ورکړه، او په هغه صورت کښې چې فاعل ناخپلواک ضمیر وي هلته مفعول د مخه راځي لکه: سلیم مې ولید ، زۀ دې ولیدم.
۲. په لازمي، حالي او استقبالي متعدي افعالو کښې فعل عموماً د فاعل تابع وي او په ماضي متعدي افعالو کښې فعل د مفعول تابع وي یعنې په لومړي کښې له فاعل او په دویم کښې له مفعول سره سم راځي لکه:
لازمي فعلونه: سلیم ولاړ، رحیمه ولاړه، هلکان ولاړل، اینجلۍ لاړې، ښځې کښیناستې، سړي کښیناستل.

متعدي حال استقبالي متعدي: زهٔ مالګه اخلم، ته غوښه اخلې، هغه به اوبه وڅښي.

متعدي ماضي: هغه ډوډۍ وخوړه، هغه انار وخوړ. هغه اوبه وڅښې. ما مالګه اخستلې ده. ما غوړي اخستي دي. ما اوړه اخستي دي . تا ډوډۍ خوړلې وه. او نور........

۳. ارتباطي ادات په پښتو کښې په دوه ډوله دي: سرينه (سابقه) چې د مدخول په سر کښې راځي لکه: (په، پر، د، تر، له، بې) پسينه (لاحقه) چې له مدخول څخه وروسته راځي لکه (له ، ته، لره، نه، څخه، لپاره، باندې، کښې، لاندې، پورې، پشان، غوندې، په څېر، پسې، راسې)

مشق

۱. د لاندنيو ټکو په مرستې سره خالي ځايونه ډک کړئ

اخته، نوکونه، توګه، بري، پرمختګ، خځله، پريکول، اوم، تکړه، هغومره

مونږ ته پکار دي چې په اونۍ کښې يو ځل خپل............پريکوو او ....خواړه ونهٔ خورو ځکه چې په ناروغۍ...........نه شو. څومره چې انسان..........وي .... د درناوي وړ وي. د مثال په ....وايي کوهې مه کنه د بل سړي په لار کښې چېرې ستا به هم د کوهي په غاړه لار شي ښه خوي د انسان د ....او...........سبب کرځي. په کار دا دي چې په لارو کښې .... نه اچوو.

۲. د لاندنيو جملو ژباړه وکړئ.

۱. من ديروز غذا خوده بودم. ۲. او صبح دندانهای خود را شسته است. ۳. اسلام اجازه نمی دهد که کسی ازادی دیگران را بگیرد. ۴. من او را مثل دشمن خودم زده ام. ۵. من با شجاعت از همکلاسی های خودم دفاع می کنم. ۶. پارسال خیلی از برادران افغانی به کشور خود رفته بودند. ۷. اگر اختیار هر انسان در دست خودش بود هیچ کس حصه بد را دوست نمي داشت. ۸. هر قدر که انسان دیگران را احترام کند دیگران همانقدر دیگران هم او را احترام خواهند کرد. ۹. جنگیدن براي دفاع از خود سخن بدي نیست. ۱۰. من همراه برادرم از قندهار به کابل با اتوبوس امده بودم.

۳. د لاندنيو پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د سليم ټولګيوالو ولې د هغه درناوې کاوه؟

۲. سليم د خپلو ځينو ټولګيوالو په هکله څه وويل؟

۳. ولې وايو چې: "روغتيا د برۍ يوه برخه ده"؟

۴. د ښې زده کړې لپاره لاندنې متن فعلونو او سرينې او پسينې ته په پام سره ولولئ.

د حقونو رساله

د امام سجاد (ع) يو قيمتي اثر او کتاب د "حقونو رساله" ده چې د پخوانيو عالمانو په کتابونو کښې يې يادونه شوې ده په تحف العقول کتاب کښې ټوله موجوده ده.او په من لا يحضره الفقيه، خصال ، امالي کښې يې هم ځنې برخې راغلي دي. بده نهٔ ده چې له دغه کتابه هم ځينو برخو ته اشاره وکړم چې د هر يو څيز د حقونو په حقله يې ليکلے دے.

د خداي حق: د لوي خداي حق په تا دا دے چې د هغهٔ عبادت وکړې. شريک ورسره ونهٔ ټاکې او که په اخلاص سره دې داسې وکړل نو خداي پاک به دې دنيا او اخرت ښهٔ کړي.

د نفس حق: د نفس حق په تا دا دے چې د خداي پاک په اطاعت کښې ترې کار واخلې.

د ژبې حق: له بدو خبرو او کنځلو ساتل او د نیکو خبرو عادت، همدا شان د چتي او فضولو خبرو نه ځان بچول او له خلقو سره د ژبې په ذریعه نیکي کول.

د غوږونو حق: د غوږونو حق له غیبته او ناجائز او حرامو څخه ددې ساتل دي.

د سترګو حق: له حرامو نظارو ساتل، او د سترګو په ذریعه عبرت اخستل.

د لاسونو او پښو حق: د پښو حق دا دے چې هغو ځایونو ته پرې لاړ نشې چې حلال نۀ دي ځکه چې په همدغو پښو به د صراط په پل ودریږے نو خیال کوه چې ونۀ ښویږې. او په اور کښې پرې نۀ وځې.

د خېټې حق: دا دے چې د حرامو ځاله یې نۀ کړې او له ضرورته زیات ونۀ خورې.

دعورتینو یا شرم ځایونو حق: چې له زنا او فحشاوو یې وساتې او د نورو له نظره یې پټ کړې.

د نمانځۀ حق: د مانځۀ حق دا دے چې پوه شې چې مونځ د خدایې درته حاضریدل دي او په مانځۀ کښې خدایې ته ولاړ یې او که په دې پوه شوې نو په ډیرې عاجزۍ او غریبۍ سره به ودریږې او په زړۀ سره به هغۀ ته متوجې کیږې او د مونځ حق به ادا کړې.

د حج حق: دا دے چې پوه شې چې حج د خدایې درته ورتلل او له ګناهونو څخه خدایې ته پناه وړل دي. ستا د توبې د قبلیدو وسیله او د هغې فریضې کول دي چې خدایې په تا فرض کړې ده.

د روژې حق: دا دے چې پوه شې چې روژه داسې پرده ده چې لویې خدایې ستا په خلۀ ،غوږونو، سترګو، خېټې او شرم ځایونو اچولې ده چې په دې وسیله دې له اوره وساتي او که روژه دې پریښوده نو د خدایې پرده دې شلولې ده.

د صدقې حق: دا دے چې خبر شے دا ستا په نزد د خدایې یوه صدقه ده. او داسې امانت دے چې ګواه ته یې حاجت نشته. که په دې خبره پوه شوې نو په هغه څۀ به دې زیات اطمینان وي چې په پټه یې د خدایې په لار کښې ورکوې. او خبر شه چې صدقه په دنیا کښې تا له بلاګانو مصیبتونو او ناروغیو ساتي او په اخرت کښې له اوره.

د قربانۍ حق: دا دے چې لوي خداي ورسره وغواړے نۀ مخلوق.

د استاد حق: د هغۀ عزت او ورته د لویې والي ورکول دي، د هغۀ په وړاندې په ادب سره کښیناستل او د هغۀ خبرو ته ښۀ غوږ اچول دي. پکار ده چې په استاد باندې ستا اواز لوړ نۀ وي او که څوک ترې څه پوښتنه وکړي نو تۀ ځواب نۀ ورکوې بلکې پریږدې چې هغه په خپله ځواب ورکړي. د هغۀ په محفل کښې له چا سره خبرې مۀ کوه دهغۀ په مخکښې د چا غیبت نۀ دے پکار او که څوک د هغۀ غیبت وکړي نو پکار ده چې دفاع یې وکړې دهغه بدۍ او عیبونه پټ او نیکۍ ښکاره کړه، له دښمن سره یې ملګرتیا او له دوست سره یې دښمني مه کوه. که په دغو دندو دې عمل وکړو نو فرښتې ګواهي ورکوي چې تۀ د خداي لپاره هغۀ ته ورغلې یې او علم دې ترې زده کړې دے نۀ د خلقو لپاره.

د زده کونکي او د شاګرد حق: په استاد باندې د شاګرد حق دا دے چې استاد پوه شي چې خدایې پاک چې کوم علم دۀ ته ورکړې او دې یې د شاګردانو مشر ټاکلې نو پکار ده چې نیک درس ورکړي په شاګردانو سختي ونۀ کړي او غصه نشي چې خدایې پرې خپل رحمت زیات کړي. او که خلق دې له خپله علمه منعې کړل او سختي دې ورسره وکړه نو خدایې به درنه د علم رڼا واخلي او له سترګو به دې وغورزوي.

د ښځې (ټبر) حق: په تا باندې د خپلې ښځې حق دا دے چې پوه شې چې خدایې هغه ستا د اسانتیا او محبت وسیله ګرځولې ده او دا په تا باندې د خدایې یو نعمت دے، نو عزت یې وکړه او محبت ورسره وکانده. کۀ څه هم په هغې باندې ستا حق زیات دی خو په تا لازمه ده چې ورسره مهربان اوسې.

د مور حق: دا دے چې تۀ په دې پوه شې چې په داسې ځایې (خېټې) کښې یې ګرځولې یې چې نور څوک دې نۀ ګرځوي. او تا ته یې د خپل زړۀ میوه(وینه) درکړې ده چې هیڅوک چاته نۀ ورکوي، تۀ یې په خپلو ټولو غړو سره وساتلې او پروا یې ونۀ کړه چې پخپله وږې وي خو تۀ یې موړ کړې، تږې پاتې شوه خو تۀ یې خړوب کړې، هیڅ پروا یې نۀ وه. چې پخپله جامه ونۀ لري خو تۀ یې پټ کړې پخپله په نمر کښې وه او تۀ یې سیوري ته کړې. ستا په خاطر یې شپې روڼې کړې او له تودو سړو یې وساتلې چې تۀ ورته ژوندې پاتې شې. نو د خدایې له مرستې او د هغۀ له توفیقه پرته د مور د شکریه او منني توفیق نۀ لرې.

د پلار حق: خبر شه چې پلار ستا بنياد دے که هغه نهٔ وُ نو ته به هم نهٔ وې. نو کله چې دې په ځان کښې کوم خوبنوونکې او ښهٔ صفت وليدهٔ، پوه شه چې ددې نعمت اصل ستا پلار دے د خدايې شکر کوه او په همدې اندازه د پلار منندوي اوسه.

د زوي حق: دا دے چې پوه شې دې له تا دے او د دنيا په نيکو او بدو کښې په تا پورې تړلى دے او تهٔ د هغه د روزنې، د خدايې په لور د هدايت او د خدايې د حکمونو په منلو کښې له هغهٔ سره د مرستې ذمه وار يې. نو د هغهٔ په کار کښې داسې اوسه چې ګوندې د هغهٔ په نيکو کارونو تاته هم بدله ملاويږي. او د هغهٔ په بدو تا ته هم سزا.

د ورور حق: دا دے چې هغه ستا لاس، ستا عزت او ستا توان دے. هغه د خدايې د نافرمانۍ او په مخلوق باندې د ظلم لپاره وسيله مهٔ ګرځوه، د دښمن په وړاندې د هغهٔ مرسته کوه او خير غوښتونکې يې اوسه او که د خدايې له اطاعته بغير ګام پورته کوي نو خدايې ته په هغهٔ ترجيح ورکوه.

د نيکې کوونکي حق: په تا دا دے چې د هغهٔ منندوي اوسې او نيکي يې ياده وساتې، د هغهٔ ښه والې ووايې. خدايې ته د هغهٔ لپاره خالصه دعا وکړې او که وس دې ورسيد د نيکۍ بدل يې ورکړې.

د ملګري او شريک حق: په تا دا دے چې نرمي ورسره وکړې او په خبرو کښې انصاف هغهٔ ته ورکړې. نيکۍ يې يادې ساتې او بدۍ او غلطۍ يې هيرې کړې.

د ګاونډي حق: د هغهٔ په نشتوالي کښې د هغهٔ د حقوقو خيال ساتل دي، له هغهٔ سره مرسته او که ظلم ځپلې وي نو مرسته ورسره پکار ده . پکار ده چې په عيبونو پسې يې ونهٔ ګرځې، که بده دې ورځنې وليده نو پټه يې کړې، که نصيحت ورته وکړې په سختۍ يې يوازې پرې نهٔ ږدې او نيک معاشرت او ګډ ژوند ورسره وکړې.

د دوست حق: دا دے چې په انصاف او عزت سره ورسره ناسته پاسته وکړې او څنګه چې ستا قدر کوي، قدر يې وکړې چې په دې کښې تر تا مخکښې نشي او که مخکښې شو نو بدله ورته ورکړې داسې مهربان ورسره اوسه لکه له تا سره چې مهربانه دے که د ګناه خيال او نيت وکړي نو منعې يې کړې او د هغهٔ لپاره رحمت جوړ شه نهٔ عذاب.

په کار اومال کښې د شريک حق: دا دے چې که غائب وي نو د هغهٔ په ځايې کار وکړې او که موجود وي نو خيال يې وساتې. د هغهٔ مخالف حکم ونهٔ کړې او د هغهٔ له مشورې پرته کار ونهٔ کاندې. د هغهٔ د مال خيال وساتې، او خيانت ورسره ونهٔ کړې ځکه چې تر څو دوه شريکه له يو بل سره خيانت ونهٔ کړي خدايې ورسره ملګرې وي. څوک چې دې منندوي نهٔ وي په ځان ورته ترجيح ورنهٔ کړې خپل مال د خدايې په اطاعت کښې ولګوې، بخل او کنجوسي ونهٔ کړې چې افسوس او پښيماني دې نصيب نشي.

د پور غوښتونکي حق: دا دے چې که پيسې يا بل څه لرې ورېې کړې که نهٔ وي درسره نو نيک ځواب ورکړې چې هغه خوشاله شي.

له تا سره د مشوره کوونکي حق: دا دے چې که پوهيږې نو لار ورته وښيې او که نهٔ پوهيږې نو داسې کس وروښيې چې په خپله پوهيږي . له چا سره چې ته مشوره کوې که رايې يې له تا سره يو وي نو د خدايې شکر وکړه او که بدله وي نو تهمت پرې ونهٔ لګوې. که چا درنه نصيحت وغوښت نو نصيحت ورته وکړه او مهرباني ورسره کوه،

د لويو حق: دا د چې د هغوي د عمر او په اسلام کښې تر تا له مخکښې کيدو په وجه يې عزت وکړې تر هغهٔ مخکښې روان نهٔ شې او مخې مخې ته يې نهٔ ځې.

د وړوکي حق: دا دے چې مهرباني ورسره وکړې دښوونې، بخښنې او د هغهٔ د عيب د پټولو په وخت او له هغهٔ سره د مرستې په وخت

د سوال کوونکي حق: په تا دا دے چې که له تا څهٔ وغواړي نو د هغهٔ داړتيا په اندازه يې ورکړې.

نوي ټکي

پخواني، کذشته ګان ټاکل: انتخاب کردن کنځل: دشنام بچول: نګهداشتن ودريدل: ايستادن ښويدل: سل خوردن
ځاله: لانه شلول: پاره کردن وغواړي: بخواهيد اچول: انداختن پرېږدي: بګزاريد دنده: کار غورزول: انداختن
وينه: خون غړي: اندامها وږي: ګرسنه تږي: تشنه خړوب: سيراب سيوره: سايه شپه روڼول: شب بيداري کردن
پرته: علاوه(بدون) منندوي: شکرګزار تړل: بستن تا پورې: با تو ملاويږي: داده مى شود وس: توان
ظلم ځپلي: ستم ديده ګډون: شرکت ګډ: مشترک ناسته پاسته: نشت و برخاست پور: قرض اړتيا: ضرورت

د پښتو صوفي شاعر رحمن بابا

رحمان بابا په ۱۰۴۲ هجري قمري کال کښې په يوۀ کلي کښې چې بهادر کلي په نامه ياديږي، پيدا شوې دے. دې په يوه غريبه کورنۍ کښې پيدا شوې دے، پلار يې عبدالستار نوميدۀ، په قوم مومند دے، عبدالرحمان بابا چې پښتانه يې رحمان بابا بولي، د دۀ اشعار که څير وکتل شي نو دا به څرګنده شي، چې رحمان يو خوږ ژبې او صوفي شاعر ؤ. دۀ د ظلم او استعمار په مقابل کښې هم د خلکو د ذهنيت د روښانه کولو لپاره هلې ځلې کړي دي لکه چې وايي:

په سبب د ظالمانو حالکمانو
کور و ګور و پيښور درې واړه يو دي.

نوي ټکي:

نوميدۀ: ناميده مي شد (نام داشت) پښتانۀ: جمع پښتون (پشتو زبان) څير: غور و فکر روښانه: روشن
هلې ځلې: کوشش

ګرائمر:

راتلوونکي مستقبل فعل د حال فعل په شان په درې ډوله دے. ۱. راتلوونکې استمراري فعل، ۲. امکاني راتلوونکي فعل، ۳. مطلق راتلوونکي فعل:

۱. راتلوونکې استمراري فعل (هغه دے چې په راتلوونکې زمانه کښې د يو کار دوام او استمرار وښيي)
د استمراري فعل په پاي کښې د مستقبل د علامې يعنې (به) په راوړلو سره جوړيږي لکه: له تلل مصدر څخه:

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غايب	جمع مذکر غايب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ځم به	ځو به	ځې به	ځئ به	ځي به	ځي به	ځي به	ځي به
لولم به	لولو به	لولې به	لولئ به	لولي به	لوي به	لولي به	لوي به
خاندم به	خاندو به	خاندې به	خاندئ به	خاندي به	خاندي به	خاندي به	خاندي به

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردو جمع مذکر غايب
پخلا کوم به	پخلا کوو به	پخلا کوې به	پخلا کوئ به	پخلا کوي به
پخلا کيږم به	پخلا کيږو به	پخلا کيږې به	پخلا کيږئ به	پخلا کيږي به

منفي يې داسې جوړيږي چې د "نه" ادات او "به" دواړه د فعل تر مخه راشي لکه: نه به ځم، نه به خورم او نور.....
چې کله استمراري فعل په يوه جمله کښې د فاعل، مفعول، يا قيد او نورو سره راشي نو په هغه وخت کښې "به" ادات د جملې له لومړي توکي سره يوځاي کيږي لکه:

زۀ به ځم	کتاب به لولم	دې به پاتې کيږي	هغه به خوري	ته به کښيني
زۀ به نۀ ځم	کتاب به نۀ لولم	دې به نۀ پاتې کيږي	هغه به نۀ خوري	ته به نۀ کښينې

مجهول يې داسې جوړيږي: هغه به وهل کيږي، هغه به ساتل کيږي، زۀ به پخلا کيږم، ته به راوستل کيږې او نور..

۲. مطلق راتلوونکي فعل (هغه دے چې په راتلوونکي زمانه کښې د یو کار کول یا نه کول له امکاني او استمراري قید څخه پرته څرګند کړي) داسې جوړیږي چې د ټولو لام والا مصدرونو کښې د مطلق حال فعل په مینځ کښې یعنې د مطلقیت تر "و" څخه وروسته د "به" په راوړلو سره لاس ته راځي. او د منفي لپاره یې د "به" ادات وروسته "نه" هم زیاتیږي لکه:

مفردو جمع مذکر غایب	جمع مخاطب	مفرد مخاطب	جمع متکلم	مفردمتکلم
وبه خوري	وبه خورئ	وبه خورې	وبه خورو	وبه خورم
وبه نه غواړي	وبه نه غواړئ	وبه نه غواړې	وبه نه غواړو	وبه نه غواړم

له دوه توکیز مصدرونو څخه د مطلق حال فعل په مینځ کښې د "به" ادات راوړې شي او د منفي جوړولو لپاره یې تر "به" وروسته "نه" زیاتیږي لکه:

ظلم به وکړم	کر به وکړم	پا به څم	کښې به نم	پورې به وځم
سلام به وکړم	پخلا به شم	جوړ به کړم	پرې به وځم	کار به وکړم
سلام به ونه کړم	پخلا به نه شم	پا به نه څم	کښې به نه نم	پورې به نه وځم

د تلل، راتلل، ورتلل، درتلل، وړل مصدرونو څخه د قیاس په خلاف د شکل بدلولو سره او د په مینځ کښې د "به" په زیاتولو سره جوړیږي لکه په ترتیب سره:

یو به سم	در به شم	ور به شم	را به شم	لاړ به شم
یو به نه سم	در به نه شم	ور به نه شم	را به نه شم	لاړ به نه شم

امکاني مستقبل فعل هغه دے چې په راتلونکي زمانه کښې د یو کار امکان او قدرت بیانوي لکه: وبه یې لیدې شي. وبه یې لیکلې شي. وبه یې خوړلې شي. تللې به شي، پرې به وتلې شي، جوړولې به شي او نور

یادونه: کله چې دا ټول فعلونه فاعل، مفعول یا قید سره یوځاي شي یعنې په جمله کښې راشي نو "به" ادات به لومړي ټکي سره یوځاي راځي چې مثالونه یې له مخه تېر شول.

مشق

الف: لاندینو پښتنو ته ځوابونه ورکړئ

۱. ولې وایي چې د ګاونډي عیبونو پسې مه ګرځئ؟
۲. زوې ولې د دنیا په نیکو او بدو کښې په پلار پورې تړلې وي؟
۳. د استاد له حقونو څخه دوه بیان کړئ؟
۴. د لمونځ حق څنګه ادا کیږي؟
۵. که یو شریک له بل سره خیانت وکړي نو خداي ور سره څۀ کوي؟
۶. ولې باید د تېر عزت او درناوې وکړو؟
۷. رحمن په کله او په کوم ځاي کښې پیدا شو؟
۸. د هغه له شعرونو څخه څۀ څرګندیږي؟

ب: د ښنم مصدر څخه د مستقبل استمراري صرف وکړئ

په اسلامي تاريخ کښې لومړی نعت شریف

کله چې د يو مسلمان په مخکښې د نعت شريف ذکر راشي نو مخې سره يې ذهن ته دا خبره راځي چې د خدای د ګران رسول (ص) صفت او فضائل د شعر په ژبه وئيل شوي دي. چرته مو نه دي ليدلي چې يو مسلمان شاعر وي او هغۀ به د خاتم الانبياء حضرت محمد مصطفی (ص) په مدح کښې نعت شريف نه وي ليکلی بلکې د مسلمانو شاعرانو اکثر ديوانونه او شعري مجموعې له حمد نه پس له نعت شريف نه شروع کيږي. نو راځئ چې د تاريخ پاڼې ولټوو چې هغه څوک مبارک او نېکمرغه انسان دی چې په اول ځل يې د خدای دګران رسول (ص) په شان کښې نعت شريف ويلی دی نو د تاريخ په پاڼو کښې مونږ ته هغه مبارکه څېره لکه د نمر په نظر راځي او هغه نېکمرغه او مبارک انسان د بنی هاشم خاندان مخور مشر، د خدای د ګران رسول (ص) ترۀ او د هغه حضرت (ص) نکاح خوان حضرت ابوطالب (رض) دے.

دا مشهوره واقعه تقريباً ټولو تاريخونو په مختلفو طريقو ليکلې ده چې يوه ورځ د قريښو ستر ستر او نامتو مشران د حضرت ابوطالب (رض) کور ته ورغلل او د ګيلې او يوې دړکې په توګه يې ورته وويل چې "ای ابوطالبه! مونږ ستا د لوړ مقام او مشری خاص خيال ساتو، له دې نه مخکښې مو هم درنه غوښتنه کړې وه چې ورارۀ مو منعې کړئ خو څه نتيجه يې ورنکړه. قسم دی چې نور زغم او صبر نه شو کولې چې هغه دې زمونږ په معبودانو نيوکې او اعتراضونه کوي. يا خو مو محمد (ص) له دغو حرکتونو نه منعې کړئ او يا يې مونږ ته حواله کړئ، مونږ به درته خبر دی د دۀ په بدله کښې بل ښکلی ځوان درکړو. يا که دې چا ښکلې جينۍ سره وادۀ کول غواړې يا مال او دولت ته يې ضرورت وي نو ټول ضرورتونه به يې پوره کړو خو زمونږ له معبودانو نه دې لاس واخلي. او که نه وي نو مونږ به مقابلې ته راووځو نو که بيا مو څوک مړۀ کړل او که چا مړۀ کړو پروا نيشته" له دې ګواښ، دړکې او ګيلې نه پس د قريښو مشران ستانه شول. حضرت ابوطالب (رض) باندې د قريښو د مشرانو دا خبرې ډېرې بدې ولګېدې ځکه چې هيڅکله دې ته تيار نه ؤ چې خپل خوږ ورارۀ قريښو ته حواله کړي او هغوی يې شهيد کړي نو حضرت ابوطالب (رض) د خدای ګران رسول (ص) ځانته راوغوښت او ورته يې د قريښو لخوا وئيل شوې ټولې خبرې وکړې. د خدای ګران رسول (ص) د دې خبرو په اورېدو سره وفرمايل:"کاکا جانه! که دغه کسان زما په ښی لاس کښې نمر او په ګس کښې سپوږمۍ راکوزه کړی او په لاسونو کښې راته کيږدی نو بيا به هم زۀ د دين له تبليغ نه لاس وا نخلم" او په دې وئيلو سره يې زړۀ راډک شو او له اوښکو ډکې سترګې د خپل مهربان کاکا لخوا پاڅېد او روان شو. حضرت ابوطالب ورته اواز وکړ. کله حضور (ص) واپس تشريف راوړۀ نو ترۀ ورته مسکی شو او په ډېره مينه يې ورته وويل: ای زما ګرانه! څه څه چې دې خوښه وي هغه کوه او زما دې په خدای قسم وي چې تا به چا ته ورنه کړم او نه به درته څوک په کږه سترګه وګوري. او بيا حضرت ابوطالب (ع) د خدای د ګران رسول (ص) په شان کښې په دا ډول في البديه نعت شريف وويلو:

والله لــن يصــلــوا اليك بجمعهم	په خــدای قــسم چې څوک به هـم نږدې نۀ درته راشي
حتى او سـد فــي الــتراب دفينا	تــر هــغه چــې مې د خــاورو لانـدې دا بدن فنـا شي
فاصدع بامرك ما عليك غضاضه	کــوه ښــه پــه ازاده هــغه څـه چــې زړۀ دې غــواړي
والشر و قو بـذاك منـك عيونـا	ضــرر د درکــولــو بــه يــې پــوره نــه مــدعـا شي

و دعوتني و نعمت انك ناصحی	منم چـې دې دعــوت کـړمـه نو ته زما خېرخوا يې
ولقد صدقت و کـنـت ثـم امينــا	صــادق يــې هــم امــين يــې نو بــاور ځـکـه په تا شي
و عــوضــت ديـنـا لا مــحـالــه انه	بې شکه چې کوم دين دے وړاندې کـړې تــا دنيا ته
مــن خــير اديــان الــبريــه ديـنــا	پــه نـــور واړو ديــنونو دغــه دين بــه دې بــالا شي

مخې سره ولټوونېکمرغهاول ځلځېرهمخورسترنامتو ګيلې او يوې دړکېوراړځغمنيوکېګوابښ، دړکې او ګيلېسپوږمۍړاکوزهاوښکومسکۍکړه

ج: لاندنې متن په ډېر ځير نظر ولولئ او ماضي، حال او استقبال يې جلا جلا وليکئ.

د امام حسين عليه السلام ځينې وېناوې

✱ امام حسين عليه السلام خپل زوي امام زين العابدين ته په وصيت کې فرمايي: اى زويه! له ظلمه ځان وساته، په تېره بيا په داسې کسانو له ظلمه چې له خدايه پرته بل ښوک نه لري (ځکه چې خداي د داسې مظلوم بدله ډېر زر اخلي)

✱ يو سړي له امام حسينه وغوښتل چې د دنيا او اخرت د ښيګړې په حقله ورته څۀ وليکي، امام حسين عليه السلام ورته وليکل: بسم الله الرحمن الرحيم. ښوک چې د خداي رضا غواړي او د خداي خوشحالي د خلقو په غصې خرڅه نه کړي، نو خداي به يې په هره چاره او د خلقو په چارو کې بې نيازه کړي او ښوک چې د خلقو رضا غواړي او د خلقو خوشحالي او رضا د خداي په غصې واخلي نو خداي يې خلقو ته پرېږدي (يعنې خداي ورځنې خپل کرم او رحمت واخلي)

✱ امام حسين عليه السلام ته يو سړے راغی او ورته يې وويل چې زه په ګناهونو کې پټ يم او له خپلو ګناهونو نه شم تښتيدلی. ما ته نصيحت وکړه. امام حسين عليه السلام ورته وفرمايل چې پينځه کارونه کوه نور چې دې زړه کومه ګناه غوښتله کولی يې شې:

١. د خداي له نعمتونو استفاده مه کوه، هله ګناه ته مخ اړوه.
٢. که د خداي له دنيا، حکومته او سرپرستۍ وتلی شې نو ګناه کوه.
٣. داسې ځاي ته لاړ شه چې خداي دې نه وينی، بيا چې دې څه زړه غوښتل کوه يې.
۴. که د مرګ په وخت خپل روح د خداي له فرښتې ساتلی شې نو کومه ګناه چې دې خوښه وي کوه يې.
۵. او که دا طاقت لرې چې کله دې د دوزخ په اور کې اچوي نو ته ترې ځان بچ کړې نو بيا هم ګناه کولی شې.
(نو ته دا پينځه کارونه نه شې کولی پکار ده چې ګناه ونه کړې)

✱ امام حسين عليه السلام وفرمايل: اى انسانه! ستا هستي او پانګه (سرمايه) ستا عمر دی. ستا د عمر هره ورځ چې تيرېږي، ستا د وجود يو ټوټه کميږي (نو پام کوه چې له عمره دې سمه استفاده کوې او که نه هغه فضول او بې ځايه تېروې)

✱ له امام حسين عليه السلام څخه وپوښتل شول چې په څنګه حال کې دې صبح کړه يعنې سهار په څنګه حال کې راپاځيدې؟ امام وفرمايل: په داسې حال کې راپاڅيدم چې زما خداي او پروردګار ما ويني، د جهنم اور زما په وړاندې دی او مرګ راپسې دی چې راومې نيسي، په دنيا کې او اخرت کې مې هر څه په حساب کتاب دي او زۀ په خپلو اعمالو پړ يم. داسې نه ده چې څه غواړم هغه وشي او ورته ورسيږم او څه چې مو نه دي خوښ او نه يې غواړم. له ځانه لرې کړی شم ځکه چې ټولې چارې د بل چا (خداي) په لاس کې دي که وغواړي عذاب راکوي او که خوښه يې وي بخښي مې. نو کوم يو فقير تر ما ډېر فقير دی.

✱ امام حسين عليه السلام فرمايي: ځينې کسان د جنت او بهشت په اميد د خداي بندګي کوي چې دا بندګي او عبادت د تاجرانو او سوداګرانو عبادت دی، ځينې خلق د جهنم له ويرې د خداي عبادت کوي چې دا د غلامانو او مريانو عبادت دی، (يعنې که د مالک له سزا ونه ويرېږي خبره نه مني) او ځينې کسان د خداي عبادت د شکر او د نعمتونو د منني او شکريه لپاره کوي چې دا د ازادو او پتمنو عبادت دی او دا د عبادتونو تر ټولو لوي او ښه ډول دی.

✱ خداي تعالي د هيچا طاقت تر هغه وخته نه کموي چې فرائض او واجبات يې کم نه کړي او د چا وس تر هغه وخته نه کموي چې ذمه واری او دندې يې کمې کړي (يعنې هر چاته د هغه د طاقت او وس مطابق ذمه واری او فرض سپاري).

✸ ستاسو بدله له جنته علاوه بل څۀ نه ده نو ځان په نورو مه خرڅوئ ځکه څوک چې په دنیا راضي شي (یعنې مقصد یې یوازې د دنیا ګټل وي) نو په ډیر سپک او پست شي راضي شوی دی.

✸ د حقو له منلو او پیروۍ علاوه عقل په بل څه نه کامليږي.

✸ د تېرو نعمتونو شکر د دې سبب کيږي چې خداي پاک تا ته نور نعمتونه درکړي.

✸ یوازې هغه کس امانت دار بوله چې له خدایه ویریږي.

✸ له امام حسینه پوښتنه وشوه فضیلت او لوړاوی په څه کې دی؟ وې فرمایل: د ژبې مالکیدل (یعنې په خپلې ژبې کنټرول) او نیکي او ښیګړه کول.

نوي ټکي

ښیګړه: نیکی   په تېره بیا: بیش از همه   چاره: دنده/کار/فعل/وسیله   مخ اړول: روکردن/روگرداندن   پاڅیدل: بیدار شدن/بلند شدن   وړاندی: جلو   راومې نیسي: او مرا بگیرد (نیول: گرفتن)   پړشول: شکست خوردن/تسلیم شدن   شکریه: مننه/تشکر   پت: غیرت، پتمن: غیرتمند   وس: طاقت/توان   بوله: بپندار/بدان

دولسم امام (عج)

زۀ د کوم ځاي نه شورو کړم ستا ثنا چې یم ډېر عاجز بنده تۀ یې اقا
اول حمد کوم د رب العالمین بیا سلام وي په احمد مجتبی
خدایا ډېر شکر دے ستا په نعمتونو چې دنیا ته دې راواستول اولیاء
څوک دې وساتل جنت کښې بیا بهر شول چا کشتۍ ته دې امان کړو له دریا
څوک خلیل دې ځان ته جوړکړلو اعلی شول څوک دې بې پلاره پیدا کړو په دنیا
رسیدل که څوک د تا درګاه ته غواړي لاره ښه نشته له دغو نه سیوا
په هر وخت کښې شریعت حافظ موجود ؤ هیڅ یو دم نه ؤ خالي له اوصیاء
اخر دا چې مبعوث کړو مصطفی مقدم دې کړو په ټولو انبیاء
بیا دې اجر رسالت ورته قرار کړو لا اجر مګر مودت قربی
بیا فرمان کړو دا رسول کبریا ما نه پس به وي علي ستاسو مولا
وینه ستا وینه زما ده اې علی ستا په وینه به وي حق باطل جدا
میدانونه بیا علي فتح کولو که ممبر وې که محراب که وې صحرا
چرته بدر او خیبر چرته حنین کښې قاسطین او مارقین یې کړو فنا
بیا په بغض کښې د علی عالم راټول شو کړو شهید یې حسنین کوي بُکا
د حسن جنازه غشو لاندې راغله حسین جان شو مسافر د کربلا
بغض یې پلار سره شهیدان ورته زامن کړي څه عجب ظالم دستور دے د دنیا
هدایت ډیوې ورو ورو په مړې کیدو شوې ستوري نشته په اسمان نشته رڼا
چرته لاړلو حسن چرته حسین چرته لاړ هغه آل د مصطفی
چرته لاړلو صاحب زمونږ د ټولو اَیْنَ الطّالِبُ مَقْتولِ کربلا
اې فرزنده د آدم او د حوا اې فرزنده د یاسین او طه
اې فرزند د خدیجه او فاطمه اې فرزند د مصطفی او مرتضی

Download From; Aghalibrary.com

چرته لاړشم چرته لاړشم چرته لاړشم
نه پوهېږم کړمه هر وخت دا دعا

اې امامِ انس و جانه راشه راشه
کړه د عدله یو ځل ډکه نړۍ بیا

د نرګس ګله یو وارې مخ څرګند کړه
پسرلې راوله غوټې شه په خندا

اوس د ظلم دا تیرې په ختمیدو شوې
لرې نه ده چې یو ورځ به شي صبا

هغه نمر به له وریځو مخ سرګند کړي
په هر ځای کښې به شي سپینه ورځ رڼا

دا د ظلم سمندر په قرار شي
د اسلام د کشتۍ راغلو ناخدا

ناخدا د کشتۍ راغلو د اسلام
اوس مو هیڅه ویره نشته له دریا

چې لرزان شي انتظار کښې وجود ستا
نو بیا پوه شه منتظر یې په ریښتیا

تَنَزُلْ د هیولا به هله خلاص شې
چې د روح غذا کړې ذکر د اشنا

اې رحیمه ته رحیم ته که رسیږې
کړه طلب چې رحم هغه وکړي په تا

Download From; Aghalibrary.com